

ALEKSANDER BEREZA
(1933-1975)

Z grona polskich teoretyków literatury ubył niespodzianie pracownik młody, ale o poważnym już dorobku naukowym i rokujący świetne nadzieje na przyszłość. Dnia 25 sierpnia 1975 r. zmarł nagle w Józefowie pod Warszawą doc. dr Aleksander Bereza z Zakładu Teorii Literatury Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, przyjaciel i współpracownik „Zagadnień Rodzajów Literackich”.

A. Bereza urodził się 12 stycznia 1933 r. w Krasnymstawie na Lubelszczyźnie. Filologię polską studiował na Uniwersytecie Wrocławskim, interesując się żywo filozofią; tymi zainteresowaniami objął z czasem logikę, gnoseologię i metodologię badań naukowych, co w wysokim stopniu określiło charakter jego późniejszych dociekań badawczych.

W 1965 r. A. Bereza uzyskał stopień naukowy doktora na podstawie dysertacji *Problemy teorii stylizacji w satyrze*, ogłoszonej drukiem w 1966 r. W pracy tej zarysowała się z całą wyrazistością zasadnicza cecha metodologicznej orientacji młodego badacza: operowanie kategoriami lingwistyki, semiologii, teorii informacji. W tych kategoriach też zamierzał — w dalekiej zresztą przyszłości, do czego, niestety, nie doszło — sformułować podstawowe dyrektywy genologii. Z naciskiem należy zaznaczyć, że doc. Bereza z dużą ostrożnością odnosił się do klasycznych wyznaczników genologii.

W 1968 r. A. Bereza uzyskał tytuł docenta w zakresie teorii literatury. Od tego czasu prowadził seminaria magisterskie, którym nadał swą orientację metodologiczną oraz uruchomił Pracownię Teorii Tekstu i Komunikacji Społecznej. Na tym terenie rozwinął bardzo ożywioną działalność i nawiązał roboczy kontakt z analogicznym ośrodkiem badawczym w Nitrze (Czechosłowacja).

Doc. A. Bereza odznaczał się bardzo rozległymi zainteresowaniami badawczymi; rozciągał je nie tylko na literaturę w pojęciu klasycznym, lecz w wyższym jeszcze stopniu na piśmiennictwo prasowe, tzw. „literaturę użytkową”, sztukę radiową, telewizyjną, teatralną, a nawet na operę i balet. Szereg wnikliwych prac poświęcił satyrze, parodii, problematyce funkcjonowania stereotypu w literaturze, języku i systemie kultury, wreszcie złożonemu zagadnieniu informacji prasowej. Z jego inicjatywy powołano do życia stałą instytucję dorocznych naukowych sesji prasoznawczych wspólnie z Wrocławskim Wydawnictwem Prasowym oraz utworzono Wrocławski Rocznik Prasoznawczy (pod redakcją A. Berezy).

Zmarły związany był emocjonalnie z „Zagadnieniami Rodzajów Literackich”, dla których przygotował dwie obszernie i konstruktywne recenzje prac znanych badaczy radzieckich: J. Manna (o satyrze) oraz I. T. Iszczenki (o grotesce). Recenzje te były dla ich autora znakomitym pretekstem do rozwinięcia własnych, wysoce oryginalnych pomysłów na temat satyry i groteski. Te właśnie zjawiska badał z całą pasją i wnikliwością.

Aleksander Bereza pozostawił bogatą spuściznę naukową. W druku są Jego studia z zakresu teorii tekstu w roczniku „Litteraria” (t. IX) oraz w Sprawozda-

niach Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Ukazą się w oddzielnym tomie Jego drobne prace teoretycznoliterackie oraz większa całość na temat powieści produkcyjnej.

Nagłe odejście doc. Aleksandra Berezy było wielkim wstrząsem dla jego licznych przyjaciół i bolesną stratą dla polskiej teorii literatury, dla której działał i mógł działać jeszcze bardzo wiele.

Jan Trzynadlowski, Wrocław